

*ЛЕГЕЗА Юлія Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного
та господарського права,
Державний ВНЗ "Національний гірничий університет"*

**ЩОДО ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО
КОНТРОЛЮ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО
ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА
(ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ)**

В Україні нераціональне використання природних ресурсів, недосконалість законодавчої бази про адміністративні правопорушення у сфері охорони довкілля, відворотність винної особи від відповідальності за спричинення шкоди природі, слабкість громадського екологічного впливу та багато інших проблем не сприяють вирішенню та подоланню кризових екологічних ситуацій в умовах сьогодення.

З метою визначення ефективності контрольно-наглядової діяльності органів державної влади у сфері охорони навколишнього природного середовища, а також розробки оптимальних шляхів оптимізації цієї діяльності було опитано 339 осіб. В опитуванні взяли участь студенти вищих навчальних закладів Дніпропетровська – 26 % або 86 осіб (далі в дужках вказано загальну кількість опитаних), державні службовці – 13 % (50), підприємці – 14 % (48), найнятих працівників - 7% (24) , суддів – 17% (61), працівників органів внутрішніх справ – 16% (58), пенсіонери – 2% (6), та інші категорії осіб.

З усіх опитаних, 55 % (188) становлять жінки і відповідно 45% (151) – чоловіки. До 25 років 62% (202), від 26 до 40 років 27% (92), від 41 до 50 років 2% (8), старше 51 років 8% (25).

З опитаних проживають у Дніпропетровській обл. 39% (132), Запорізькій – 25% (85), Харківській – 12% (41), Херсонській – 7% (24), Одеській – 6% (20), Донецькій – 5% (17), Луганській 5% (17), в інших областях проживає 1% (3).

Центральною гіпотезою даного соціологічного дослідження було доведення тези щодо необхідності реформування системи органів контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища. Так, негативними

виявилися думки 75 % респондентів, які відзначили, що ефективність здійснення державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища є низькою. І при цьому більшість респондентів (майже 53 %) відзначили, що їм відомі випадки хабарництва чи інших корупційних дій, пов'язаних з отриманням дозволів на використання природних ресурсів.

У логічному взаємозв'язку постає той факт, що більше 85% респондентів відзначили необхідність проведення реформування органів державного контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища, зберігаючи при цьому принцип організації державної влади в умовах централізованого єдиного контролю (майже 90% респондентів).

Метою державного контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища 42 % респондентів вважають попередження екологічних правопорушень, і по 25 % виділяють головною спрямованістю органів державної влади усунення наслідків екологічних правопорушень та катастроф і накладення штрафів та інших видів адміністративних стягнень. Однак практика, на жаль, свідчить, що загальною проблемою організацією державного контролю у сфері охороною навколишнього природного середовища залишається каральна спрямованість їх адміністративно-юрисдикційної діяльності, в основі якої є не попередження екологічних правопорушень, а саме накладення штрафних санкцій на правопорушників, адже саме за рахунок надходжень від штрафів, які накладаються, в тому числі і органами державної влади у сфері охорони навколишнього природного середовища, здійснюється фінансування цих органів. Тому серед заходів, що сприятимуть підвищенню ефективності проведення державної екологічної політики, необхідно відмовитись від практики планування доходів Державного бюджету за рахунок надходжень від штрафів [1, с. 90].

Серед корупційних ризиків виділених респондентами, що впливають на ефективність проведення державного контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища є велика різниця між розмірами встановленого в законі штрафу, що надає можливість адміністративним

органам неправомірно застосовувати найменше чи найбільше стягнення, незважаючи на фактичне існування або відсутність пом'якшуючих чи обтяжуючих обставин. Про значну корупційність таких положень також зазначали у своїх дослідженнях і російські дослідники [2]. І дійсно опитування виявило, що майже третина респондентів зазначило, що усунення існуючих в законодавстві «вилок» у визначенні адміністративних штрафів за вчинення екологічних правопорушень дозволить зменшити корупцію в державних органах контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища. Аналіз нормативних положень про адміністративні правопорушення у сфері охорони навколишнього природного середовища дозволяє виділити необґрунтовано великі дискреційні повноваження із застосування санкцій, зокрема, таких органів державної влади, як:

- Державна інспекція з контролю за використанням і охороною земель, яка накладає штрафи в розмірі від 10 до 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (на громадян), від 20 до 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян (на посадових осіб) за порушення, передбачені статтею 53-1 КУпАП «Самовільне зайняття земельної ділянки»; від 20 до 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян за порушення, передбачені статтею 53-3 КУпАП «Зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок без спеціального дозволу»;
- Державна інспекція охорони, відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства, яка накладає штрафи в розмірі від 440 до 1400 неоподаткованих мінімумів доходів громадян за порушення, передбачені статтею 24 Закону України «Про виключну (морську) економічну зону України»;
- Державна екологічна інспекція, яка накладає штрафи в розмірі від 440 до 1400 неоподаткованих мінімумів доходів громадян за порушення, передбачені статтею 22 Закону України «Про виключну (морську) економічну зону України»;

- Державна служба геології та надр України, яка накладає штрафи в розмірі від 10 до 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян за порушення, передбачені статтею 57 КУпАП «Порушення вимог щодо охорони надр».

Для зменшення корупційних ризиків під час проведення перевірок контрольно-наглядовими органами публічної адміністрації більшість респондентів відзначили необхідність участі суду як «незалежного арбітру»: на думку майже 37 % респондентів питання припинення діяльності господарюючих суб'єктів, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів, повинно вирішуватись лише адміністративним судом на підставі позовів контролюючих органів та майже 35 % наполягають на можливості оскарження цього рішення у суді.

При цьому рішення про проведення таких перевірок на думку 50 % респондентів повинно прийматись на підставі рішень адміністративних судів про надання права безперешкодного доступу до документів та предметів власності підприємців.

Отже, як підсумок проведеного нами соціологічного опитування, потрібно зазначити, що на сьогоднішній час залишається невирішеною проблема формування нової адміністративно-правової охорони системи охорони навколишнього природного середовища, яка б відповідала міжнародним стандартам і реально забезпечувала конституційне право людини на безпечне довкілля.

Список використаних джерел:

1. Корупційні ризики надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності в Україні / І. Коліушко, В. Тимощук, О. Банчук та ін.; І. Бекешкіна; Центр політико-правових реформ, Фонд «Демократичні ініціативи». – К.: Мокаленко О. М. ФОП, 2009. – 196 с.

2. Головщинский К. И. Диагностика коррупциогенности законодательства / К. И. Головщинский / Под ред. Г. А. Сатарова, М. А. Краснова. – М., 2004. – С. 20 // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://indem.ru>